

అరవదేశమునందలి యాంధ్రవాఙ్మయము.

పరిషత్తుస్తకాలయమున కరవదేశమునందలి లీఖితపుస్తకములు సుమారు 400 లు సంపాదించఁ బడినవి. ఈపుస్తకములను గుఱించి వాఙ్మయపరిశోధకులు తెలిసికొనఁదగిన యంశములు కొన్ని గలవు.

ఈ గ్రంథములలో నరవదేశనివాసులు రచించిన వనేకములున్నవి. వీనినిఁ బరిషత్తుస్తకాలయమున కొనఁగిన వారిలోఁ దెలుఁగు వ్రాయుటకుఁ గాని చదువుటకుఁ గాని సమర్థులుకానివారు పెక్కురు గలరు. తెలుఁగాదేశమున రాజాదరముకల భాషగానుండిన దినములలో గ్రంథకర్తలు బయలుదేటి గ్రంథముల రచియించియుండిరి. వారాంధ్రదేశమునుండి పోయియచ్చట స్థిరపడినవారుగాఁ గానివారిసంతతివారుగాఁ గాని యుండవలయును. కేవలమరవవారు వ్రాసినగ్రంథములుగూడఁ గొన్ని యీ సంచయమునందున్నవి. దక్షిణదేశమునందుఁ దెలుఁగునకుఁ బ్రభుపోషణమున్న సమయమున నాంధ్రులనేకు లాప్రాంతములకుఁ బోయి రనుట వాస్తవము. ఇప్పటికిని వారిసంతతి వారచ్చట నున్నారు. పరిషత్తు సంపాదించిన దక్షిణదేశగ్రంథ సంచయమునందుఁ గొన్ని

సంస్కృతగ్రంథములు

గూడ నున్నవి. కాని తెలుఁగు పుస్తకముల సంఖ్యకంటె వీనిసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ. ఈసంస్కృత గ్రంథములలోఁ గొన్ని యరుదైనవి యున్నవి; కొన్ని యధునికపాక్షిణాత్యపండిత విరచితములున్నవి. మంకిభట్టకృతమైన ప్రాథిశాఖ్యభాష్యమును (భరద్వాజశిక్ష), కేశవమిశ్రుని తర్కభాషయుఁ గాంచీనాథుని రతిరహస్య దీపికయు, శంకరుని శారీరమీమాంసాభాష్యమును, దిరుఱు

అదేవరాయల గీతగోవింద వ్యాఖ్యానమును వీనిలోముఖ్యములైనవిగా నున్నవి. తర్కగ్రంథమగు గదాధరవిరచితసామాన్యనిర్మలమునుపై మొదలుకాగితములపై వ్రాయబడి యున్నది. పాలకావ్యమునికృత వనానుచరిత్రాధ్యాయమని యొక శాస్త్రమున్నది. దానిలో గజరోగచికిత్సా వృంతాంతము ముని కక్కఁగ వివరించినాడు. మఱికొన్ని వైద్య సంగీత శ్రౌత గ్రంథములుకూడ నున్నవి. ఇవి యన్ని తెలుఁగులిపియందే యున్నవి.

భరతముని విరచితమైన యభినయదర్పణమును, శార్ఙ్గనా నీతంబైన సంగీతరత్నాకరమును గలవు. తక్కినవి

తెలుఁగు గ్రంథములు.

నన్నయ మొదలు పెద్దనాదులవఱకును గల కవుల గ్రంథములలో మిక్కిలి ప్రఖ్యాతిచెందినవే యిందున్నవి. అనఁగా భారతము, రామాయణము, భాగవతము, మనుచరిత్ర, వసుచరిత్ర, రాఘవపాండవీయము, హరిశ్చంద్రనలో పాఖ్యానము, నరసభూపాలీయము మొదలగునవి యున్నవి కాని హెచ్చుకీర్తి గడింపని ప్రబంధములు పూర్వకాలపువి యంతగాలేవు. ఆంధ్రదేశమున నంత సుప్రసిద్ధుడైన శ్రీనాథుని గ్రంథ మొక్కటియైన సంచయమునఁ గాన రాకుండుట చిత్రముగ నున్నది. మొత్తముమీఁద మధ్యకవుల కావ్యములు నాథునికులకావ్యములును సంచయమునందు హెచ్చుగానున్నవి. ఆప్రాంతములం దాంధ్రభాష కర్ణాట రాజులరాజ్యకాలమున వ్యాపించినది. కావున నంతకుఁ బూర్వపు వాఙ్మయముకంటెఁ దరువాతి వాఙ్మయమే యచ్చట నధికముగా నున్నది. మఱియు విజయనగరరాజులనాటి వాఙ్మయమే దక్షిణదేశమున 18 వ శతాబ్దియందు బయలుదేరిన వాఙ్మయమునకు మాతృకగా నున్నది. సంచయమునందలి యీ తెలుఁగు గ్రంథములను, బురాణములు, నిఘంటువులు, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, అంకారశాస్త్రము, కళలు, పద్యకావ్యములు, శతకములు, దండకములు, యక్షగానములు, ద్విపదకావ్యములు, వచనకావ్యములు నని విభజించి యొక్కొకశ్లోక క్రింద వాని వానిని గుఱించి క్లుప్తముగఁ జెప్పెదను.

పురాణములు.

నన్ను చుభట్టపోతనభాస్కరవిరచిత భారత, భాగవత, రామాయణములును, త్రిమూర్తివి కొన్నియు నీసంచయమున నున్నవి. రామాయణము సంస్కృతమునమహాకావ్యముగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నను సౌలభ్యముకొఱకుఁ బురాణములక్రిందఁ జేర్చితిని. విష్ణుపురాణాదులు, వచన కావ్యములు, కొన్నియున్నవిగాని వానినిగూర్చిప్రబంధములక్రిందఁ జెప్పెదను. పోతనరచించినదిగాక, హరికభట్టారకకృతంబై భాగవత మొందున్నది. ఇది పద్యకావ్యము. ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధములు మాత్ర మున్నవి. హరికభట్టారకుఁడు హనుమద్భక్తుఁడు. గ్రంథమును హనుమంతునికే యంకితము చేసెను. ఈతఁడు సహజసారస్వత చంద్రనామాంకుఁడు. గ్రంథాదియందలి

“శా॥ బంధూక ప్రసవాతిరిక్తవదనుఁ బ్రఖ్యాతునిం రామహృద్భంధుఁ వాయుతనూభవుండలఁచి విద్వత్కోటి, మద్వాగ్విభూతింధాత్రి నివసతింప భాగవతము దేకాదశ ద్వాదశ స్కంధంబుల్ దెనిఁగింతుఁ బూర్వకథితస్కంధాను పూర్వంబుగఁ

అనుపద్యమువలన నీతఁడు భాగవతమును బూర్తిగఁ దెలిఁగించెనేమోయను సందియము కలుగుచున్నది గాని గ్రంథమును జదువ నాసందియము తొలఁగుటకుఁ గారణములు కాన్పించుచున్నవి. వెలిగందలనారయ పూరించిన యేకాదశ ద్వాదశ స్కంధములలోని పద్యములవంటి పద్యములిందుఁ గన్పట్టుచున్నవి. మాదిరికొక్కటి చూపెదను.

గీ॥ భక్తులగు యాదవేంద్రులఁ బరఁగఁజూచి
యన్య పరిభవమెఱుంగరీ యదుపులనుచు
వీరిఁ బరిమార్ప నేఁ దక్క వేతొకండు
దై వమిశలేదు త్రిభువనాంతరము లందు. వెలిగందల నారయ్య.

గీ॥ మత్సమర్పిత భక్తిచే మలయుఁ గాన
నన్యపరిభవమెఱుంగ దీయదుబలంబు
వీరిఁ బరిమార్ప నేఁ దక్క వేతె మతొక
దై వమోపునె త్రిభువనాంతరము లందు. హరికభట్టారకుఁడు.

హరిక భట్టారకునిఁజూచి వెలిగందల నారయ్యయో నారయ్యను జూచి భట్టారకుఁడో లేక వీరిద్దఱును మఱియొక దానినిఁ జూచియో వ్రాసియుండవలెను. మఱియు హరికభట్టారకుని

“క॥ మారుతసుతుండు కృతిపతి
పారీణత భాగవతము పలికెడి దట యీ
సారస్యమిచటఁ గలుగఁగ
వేఱొకమార్గమునఁ బోవు వెట్టియుఁ గలఁ జే.”

అను పద్యము

“క॥ పలికెడిది భాగవతమట
పలికించెడు వాఁడు రామభద్రుండట నే
బలికిన భవహరమగునట
పలికెద వేఱొండుగాధ పలుకఁగనేలా?”

అను పోతనపద్యమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నది. ఇంతియకాక హరికభట్టారకుని

“క॥ తిట్టుదురు దొంగదొంగని
కొట్టుదురా విప్రవరునిఁ గొమ్మనిచేతం
బెట్టుదురు భిక్షుమనుచును
బట్టెడు గోమయముతెచ్చి పకపకనగుచున్.”

మొదలగు పద్యములవలనను నితనిశైలి భాగవతశైలి కనుకరణమని గ్రహింపవచ్చును. వీని నన్నిటినిఁ బట్టి చూడ నితఁడు వెలిగందలనారయ్య గ్రంథమునుఁజూచి వ్రాసెననియే చెప్పఁదగును. ఇతని యాశ్వాసాంత గద్యము,

“ఇది శ్రీహనుమల్లబ్ధవరప్రసాద సకల విద్యానవద్య సహజసారస్వత చంద్రనామాంక రామవిద్యస్మణి కుమార హరికభట్టారక ప్రణీతంబైన భాగవతమహాపురాణంబునందు.....పరిపూర్ణంబైన యేకాదశస్కంధము”... అని యున్నది. ఇతఁడు పోతనకుఁ బిమ్మటివాఁడనుట స్పష్టమేగాని యితనికాలమిది యని నిశ్చయించుట కాధారము లిందులేవు.

యథావాల్మీకంబను రామాయణమీసంచయములోనున్నది. ఇది సమ గ్రముగాలేదు. దీనిని ఘనగిరిరామకవి రచించెను. సంస్కృతమున నున్న ప్రకారము సర్గసర్గములుగ నితఁడు తెనిగించినాఁడు. ఈతఁడు దీనికి యథా

శాస్త్రీకంబని శేరిడినందున నిదివఱకొక యయథావాస్తీకముండి యుండవలె నని తోచెడిని. రంగనాథ భాస్కర రామాయణములే ఘనగిరి రామకవి యొక్క యయథావాస్తీకములై యుండును. కావుననీ రామకవి భాస్కరునికిఁ బిమ్మలీ వాడేయని తలచుచున్నాను. సంపుటములోని పత్రములు చాలమట్టు నకుఁ జనిగియుండుటచేతను, గ్రంథాదిపత్రములు పోయినవి కావునను నితని కాలము సరిగాఁ గనుఁగొనుటకు వీలుకలుగకయున్నది.

మఱియు ప్రాతకోట పుల్లయ్య కృతమైన బ్రహ్మోత్తరఖండమును, రేఘోనియసంతయజ్వరచితములైన శ్రీముష్ణమాహాత్మ్య - శివరహస్యఖండ ములును, నుదురుపాటి వేంకనార్యుఁడు విరచించిన మల్లపురాణము నున్నవి. ఈకవులు మువ్వరును దాక్షిణాత్యులు; ఆధునికులును. వీరిలోని నుదురుపాటి వేంకనార్యుఁడే యాంధ్రభాషార్ణవము రచించెను. ఇతఁడు 1767 మొదలు 1789 వ సంవత్సరము వఱకును రాజ్యముచేసిన రాయరఘునాథ తొండమాన్ మహీపాలుని యాస్థానకవి. తొండమానుని కాలమున రచింపఁబడిన గ్రంథము లీసంచయమునఁ జాలగలవు.

ని ఘ ం టు వు లు.

దేసితెలుఁగు మఱుఁగులు, నానార్థసారము, రేఫ అకార నిర్ణయము, ఆంధ్రనిఘంటువు, అకారాదియగు దేసితెలుఁగుల నిఘంటువు ననునిఘంటువు లిందున్నవి. వీనిలో నాంధ్రనిఘంటువు (వేంకటేశాంధ్రము) గణపవరపు వేంకట కవిరచితము. దేసితెలుఁగు నిఘంటువు సర్వలక్షణ శిరోమణిలోఁ జేరియున్నది. సర్వలక్షణ శిరోమణియు వేంకటపతి విరచితమే. ఆంధ్రనామసంగ్రహ సాంబ నిఘంటువులుకూడ నున్నవి. నంజుండ నిఘంటువని యొక సంస్కృత నిఘంటు వుగలదు. దీనిని రచించిన యతఁడాధునికుఁడు.

వ్యా క ర ñ ము.

కేతనకవి యాంధ్రభాషాభూషణము, లక్ష్మీనృసింహకవి యాంధ్రకౌ ముది, గణపవరపు వేంకటకవిసర్వలక్షణ శిరోమణియు నిందుఁ గలవు. లక్ష్మీనృ

సింహకవియొక్క యాంధ్రకౌముదిలోని సూత్రములకు నన్నయభట్టియము-
లోని సూత్రములకును భేదము హెచ్చుగాలేదు. ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని దీనిని
బోల్చి చూడఁగా సూత్రములకుఁ బ్రతिसూత్రములు కల్పింపఁబడినట్లు తోచు
చున్నది.

1 నాముః ప్రాతిపదికం.

2 ప్రత్యయోవర్ణకః.

3 ధాతుః క్రియా.

4 ద్రుతాభ్యోనః.

అను సూత్రములు కొంచెము హెచ్చుతక్కువగా రెండిటికి సమము. ఇట్టి
వనేకములుకలవు.

1 నిత్యముతోఁచి.

2 వాఁతః.

3 అనాదిషు విభక్త్యుతః. సంధి. ఆంధ్ర కౌముది.

1 సంధిర్నాచోఽచ్యనుతః.

2 వాఁతః.

3 అనాదిషు విభక్తిషూతోఽవా. సంధి. ఆంధ్ర. చింతామణి.

ఈత్రీసూత్రీద్వయమునుబట్టియే రెండుగ్రంథములకును గల సంబంధము
తెలిసికొనవచ్చును. ఆయనగ్రంథము నీయనయో యీయనగ్రంథము నాయన
యో లేక యిద్దఱును మఱియొకగ్రంథమునో చూచి యుండవలయు ననుట నిర్వి
వాదమైనయంశము. లక్ష్మీనృసింహకవి,

శ్లో. ఆధర్వణానికాణ్వాని బార్హస్పత్యాని సంవిదన్

కౌముదీమాంధ్రశబ్దానాం సూత్రాణిచకరోమ్యహం.

అని గ్రంథాదియందుఁ జెప్పియున్నాఁడు. కనుక నీరెడధర్వణాచార్యు
లకుఁ దరువాతివాడనుటస్పష్టము. ఇతఁడు నన్నయభట్టునుగాని నన్నయభట్టి
యమునుగాని దడవియుండలేదు. ద్వితీయాచార్యుడైన యధర్వణుని నుదాహ
రించినప్పుడు ప్రథమాచార్యుడైన నన్నయనేల మానును? కనుక లక్ష్మీనృసిం
హకవికాలమునాటి క్రాంధ్రశబ్దచింతామణి పుట్టలేదేమో. ఆంధ్రకౌముదినిఁ
జూచి యెవ్వరో చింతామణివ్రాసి నన్నయపేరిడియుందురు. నన్నయభట్టియ

మును - జూనియే నృసింహ మాంధ్రకౌముదిని రచించి దొంగతనము బయల్పడకుండఁ జూరముణిని గప్పిపెట్టెనని యేలచెప్పరాదు? అనికొందఱు శంకింపవచ్చును? లక్ష్మీనృసింహకవి గప్పిపెట్టినచో నధర్వణుడైన నేల నన్నయను బేర్కొనియుండఁడు? ముందువా రుదాహరింపకుంటయే వెనుకటివారు లేరనుటను దెలుపుననుతర్కమున్ని చోటుల వర్తింపదుగాని సందర్భములనుబట్టి చూడనియ్యెడ వర్తించునని నిస్సంశయముగఁ జెప్పవచ్చును. సంచయములోని పుస్తకములనుబట్టిచూడ ఆంధ్రశబ్దచింతామణికిఁ దెలుగైన యప్పకవీయముగాని, వ్యాఖ్యానమైన యహలబలపండితీయముగాని యచ్చట వాడుకలో నుండినట్లుకాన్పింపదు. ఆంధ్రశబ్దచింతామణి దక్షిణదేశ మందుఁ బ్రచారములో లేకపోవుటయే యచ్చటఁ దెలుగు వర్ణమానదశయం దుండినకాలమునఁ జింతామణి పుట్టియుండలేదనుటకు నిదర్శనముగాఁ జెప్పవచ్చు ననితలఁచెదను. దక్షిణదేశమునందలి తెలుగు గ్రంథములన్ని సంపూర్ణముగ సంపాదించఁబడినప్పుడీ విషయమును గూర్చి యెక్కువ దృఢముగా సిద్ధాంతము చేయవచ్చును.

ఆంధ్రకౌముదీ కర్తయగు లక్ష్మీనృసింహము కాలమునాటికిఁ గణ్వా రచితమును, బృహస్పతిరచితమునైన తెలుగువ్యాకరణము లుండెనట. వీని పేరులే యిప్పుడరుదుగ వినుచున్నాము. ఈవ్యాకరణములు దొరకినచో భాషాతత్వపరిశోధకులకమూల్యసాధనములుగానుండును. లక్ష్మీనృసింహకవి మండ్ల సంశయఁడు; వరదసోమయాజికిని నాంచారమాంబకును దనయుఁడు. అష్టభాషా పండితుఁడు. సర్వలక్షణశిరోమణి నాధునికుడైన గణపవరపు వేంకటకవి రచించెను. దీనియందుఁ బెక్కంశములుకలవు. “పలనాటిగొల్లలపాటజాతి” యని పాడినవేంకటకవియే యితఁడు. “కర్ణాటకపులలోమేటి” యని యితఁడు తనను గూర్చి లక్షణశిరోమణిలోఁ జెప్పికొనెను.

చందస్సు.

కవిజనాశ్రయముయొక్క 7 ప్రతులీ సంచయమునఁగలవు. కవిజనాశ్రయమునకే భీమచ్చందస్సని నామాంతరముకలదు. భీమకవి విరచిత జ్యోతిష పద్యములు 237 గల చిన్నపుస్తక మొకటియున్నది. వేములవాడ భీమకవి జ్యోతి

వపటలములు వ్రాసెననియు నవి యిప్పుడు కానవచ్చుచుండలేదనియు, వాడు కగలడు. భీమకవి జ్యోత్యమని యొక గ్రంథ మచ్చుపడియున్నదట దానిప్రతు లిప్పుడు కన్పట్టవు. ఆ భీమకవియే యీ భీమకవియై యాపద్యములే యీపద్య ములై యుండిననుండవచ్చును. గ్రహములీ యీ స్థానములందుండినచో మను జుడిట్టివాడగునని యీపద్యములలో నున్నది. భీమకవిరచిత జ్యోతిషపద్యముల నుండి యొకపద్యము నుదాహరించెదను.

క. చదువులయందును జాణయు

వదలక లేఖలను వ్రాయవలసినవాడౌ

నదితీరవాస పరుడగు

నుదతులకును శిక్షచేయు సుజ్ఞానియునౌ.

మఱియు

క. నృపులకుఁ బ్రియుడైయుండును

అనిప్రపారంభించి

శివవిష్ణులయందు భక్తిచేసెడివాడౌ

అని పవలకుఁ బ్రాసమైత్రి కల్పించినాడు. పూర్వలాక్షణికుల మతంబున “ప, వ” లకును “ప,బ” లకును ప్రాసమైత్రి యున్నట్లే యనుమానింపఁదగును. అక్ష్యములు కానవచ్చుచున్నవి. వెల్లంకితాతంభట్టు,

క॥ వబయోరభేదమనియెడు

నెపమున పఫ బభలు వాకునేర్పున వడిగా

నుపమింపవచ్చుఁ గృతులం

దుపనిషదుచితార్థ సూక్తులొలసినచోట౯

అనుపద్యమున “ప,బ”లకుఁ ప్రాసమైత్రిచూపినాడు. నాల్గుపాదములలో నొక పాదమునమాత్రమిట్లు రావచ్చునని కొందఱు తలంతురు. ఈప్రాంతముల నిప్పుడు సులక్షణసారముంబోలె దక్షిణదేశమునం దాకాలమునఁ గవిజనాశ్రయ ముపయోగపడినట్లు తోచుచున్నది. వీరనఛందస్సని యొక్క గ్రంథమున్నది. ఈవీరన్న భీమన్నను దడవినాడు గనుక భీమన్నకుఁ దరువాతివాడని నిశ్చయింపవలసి యున్నది. ఆనందరంగరాట్టందవుఁ బ్రతులు 5, 6 కలవు. దీనిని రచించిన కస్తూరిరంగకవి యాధునికుండు. అనంతుని ఛందస్సుకూడ నున్నది.

తాతంభట్టుక విలోకచింతామణి కలదు. దానిలో సర్వనీయ వశిప్రాసదోషాధికారం
బులున్నవి. గ్రంథముపూర్తిగ లేదు. తాతంభట్టుకవిలోక చింతామణికిఁగావ్యాను
శాసనముని పేరు పెట్టియున్నాఁడు. ఇప్పు డచ్చుపడియున్న సులక్షణసారము
యొక్క యట్లపైఁ దద్గ్రంథకర్త తాతంభట్టుని ముద్రించి యున్నారు. ఈ యచ్చు
పడ్డ సులక్షణసారమునకుఁ దాతంభట్టు కర్తకాఁడు. కవిలోక చింతామణియే
యీ సులక్షణసారంబని భావించుట తప్పు. దీనికంటెఁ జింతామణి విలక్షణ
మైనది. లింగముగుంటతిమ్మయసులక్షణసారమునకు దీనికిని భేదములు కాన్పించు
చున్నవి.

అలంకార గ్రంథములు.

అజ్ఞాతకర్తృకంబయిన సాహిత్యలక్షణంబును, నారాయణయ్యం గారు
తెలిఁగించిన యాంధ్రరసమంజరియుఁ దప్ప నలంకారగ్రంథములలో నూతనములీ
సంఘయమున లేవు.

ధనుర్విద్యావిలాసము, ఖడ్గలక్షణమునని రెండుగ్రంథము లీశ్వరీకక్రింద
రాఁదగినవి యున్నవి. ధనుర్విద్యావిలాసమును గొండవీటిరాజగు కృష్ణాని తిరు
పతిరాయనింగారి ప్రోత్సాహంబున రచించి గ్రంథకర్తయగు కృష్ణమాచా
ర్యుఁడు కోదండరామస్వామి కంకితంబు చేసెను. తిరుపతిరాయలు వెలమ; కుతు
పశాహివలనఁ గొండవీటిరాజ్యమును బొందిన కృష్ణానిమాణిక్యరావు వంశ
స్థుఁడు. తిరుపతిరాజుతండ్రి యారంగజేబుకాలములోనివాఁడని గ్రంథమువలనఁ
దెలియు చున్నది కావున నిది 17 వ శతాబ్ద్యంతముననో 18 వ శతాబ్ద్యాదినో
పుట్టి యుండును. ధనుర్విద్యావిలాసములో గ్రంథకర్త కొండ వీటినిట్లు వర్ణించి
యున్నాఁడు:—

సీ॥ పసమించుభీష్మక ప్రముఖావసీపాలకులకు వజ్రపుజోడు కొండవీడు

శత్రురాజాధిరాజ విరాజదైశ్వర్య కులకంబుముకుంద్రాఁడు కొండవీడు

అఖిలయాచక రాజహంస యూధములకుఁగ్రొందామరలనాడు కొండవీడు

దేవతాయతనమై దీపించుకల్యాణ కుధరంబునైదోఁడు కొండవీడు

హరిహరవిరించి ముఖదేవతా వతంస

సంసదభిరామ హేమవిశాల సాల

జాగ్రదగ్రముహూర్తు హుశ్చటులపటహ

ఘుమఘుమధ్వానములగూడు కొండపీడు.

ఈగ్రంథ మమూల్యమైనదిగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇది సంస్కృతమున కాంధ్రీకరణముకాదు. తిరుపతిరాజు తా నభ్యసించిన విధంబుల నుపన్యసింపఁగా గ్రంథకర్త విని యాప్రకారము పద్యములలో వ్రాసెను. అట్లయ్యు గ్రంథమంత ద్రోణుడర్జునునకుఁ జెప్పినట్లు సూతుఁడు శౌనకాది మహర్షులకుఁ జెప్పిన విధమున వైశంపాయనుఁడు జనమేజయునితోఁ జెప్పెనని కృష్ణమాచార్యుఁడు కోదండరామస్వామిని సంబోధించి వచించినభంగి నున్నది. ఇట్లు చెప్పుట మన వారి కాచారము. ఈయాచారము ననుసరించియే కాబోలును మొన్న మొన్న జరిగిన బాబ్బిలియుద్ధ వృత్తాంతముకూడ నారదుఁ డింద్రునకుఁ జెప్పవలసివచ్చినది కాని దిట్టకవినారాయణ చెప్పుచుండఁగా మనము విననోచినవారము కాక పోయితిమి. చారిత్రక విషయములను నిటీవలిరాజుల కాలములోఁ గట్టఁబడిన దేవాలయంబులంగూర్చిన యంశంబులను సూతునివక్త బ్రలంబే వినిపించినది; శౌనకాది మహర్షుల శ్రవణకుహరంబులే యాలించినవి; వైమిశారణ్యమహీరు హంబుల ముదిగొమ్మలే తలలూచినవి. సూతునికిఁకనైన విశ్రాంతి యాయని వారు కృతఘ్నులుగదా.

ధనుర్విద్యావిలాసమంతయు స్వానుభవముచేఁ దిరుపతిరాజు వివరించినది గనుక మిక్కిలి విలువగలగ్రంథముగా మనమెన్నఁదగి యున్నది. దీనిలో విషయంబులను గ్లాప్తముగాఁ గృష్ణమాచార్యుఁడే యిట్లు చెప్పినాఁడు.

“ఈ ధనుశ్శాస్త్రంబునం గురుసంకీర్తనంబును, శిష్యావరణంబును, విద్యాప్రభావ నూచనంబును, సఖిండాఖండకోదండద్వయ నామోద్దేశంబును, ధనుర్నిర్మాణ ప్రమాణప్రముఖ విశేషవినిభాగంబును, మార్గణపరిగణనా ప్రీణనంబును, దద్విధానమాన ప్రశంసనంబును, పుంభోపసంఖ్యానంబును, పక్షపరిమాణ ప్రశంసయు, నిషంగరచనా ప్రవచనంబును, మార్వీవిధాన కథనంబును, నంగుళిత్రాణ ప్రకీర్తనంబును, జ్యారోపణ ప్రకరణంబును, ధనురూర్ధ్వాధర భాగ వినిభాగంబును, ముష్టిప్రకరణంబును, స్థానోపసంఖ్యానంబును, శరగ్రహణ హస్త ప్రతిపాదనంబును, సంధానక్రమ వివరణంబును, ఆకర్షణహస్తప్రస్తావం

బును, గౌణహస్తక్షేత్ర నిరూపణంబును, దృష్టిలక్షణా న్వీక్షణంబును, ధను
రాక, శాశలోపన్యాసంబును, శరవ్యాపార యోగ్యతిథివార తారకాకరణ
విస్తృతప్రస్తావనంబును, ఖురళికారంగ ప్రసంగంబును, రంగప్రవేశ లక్షణనిర్దేశం
బును, ధనుశ్శరపూజా యోజనంబును, గురుప్రణామస్థేమంబును, శరశరాసన
గ్రహణ పౌర్వాపర్య పర్యాలోచన సూచనంబును, లక్ష్యశుద్ధి లాభంబును,
లక్ష్యవేదికారచనా వివేచనంబును, నారాచమోచనప్రకార సూచనంబును,
చిత్రలక్ష్యభేదనోపాయ ప్రతిపాదనంబును, శాబ్దలక్ష్యశరాధ్యాస విలాసంబును,
దూరనికటస్థలలక్షితలక్ష్యభేదన దృష్టి ముష్ట్యంగుళనియమన లక్షణాన్వీక్షణం
బును, రథారోహణ శరాధ్యాస విశేషభాషణంబును, గజారోహణ శరప్రయో
గ విధానంబును, హయారోహణ శరమోక్షణ వివరణంబును, దూరాపాతి
శరాధ్యాస విస్తరప్రకీర్తనంబును, శరప్రయోగ సమయాసమయ నిరూపణం
బును, శరగమనగుణదోషవినిభాగంబును, దివ్యాస్త్రమంత్ర తంత్రప్రయోగ
విస్తరప్రస్తావనంబును లోనుగాఁ బంచచత్వారింశల్లక్షణంబులు ఘటితంబులై
యుండు. ”

గ్రంథమునందు మొదట వెలమవారి చరిత్రమించుక గలదు. ఇట్లువా
యఁబడిన గ్రంథములు తెలుఁగు భాషలో మిక్కిలి యరుదు. ఈగ్రంథము
గణింపఁదగినదని నాయభిప్రాయము.

ఖడ్గలక్షణమును రెండవగ్రంథము నెవ్వరు రచించిరో తెలియదు. దీనిలో
నాలుగు పత్రములుమాత్రమే యున్నవి. కత్తులపేరులు, వాని పొడవువెడల్పులు
నీగ్రంథములోఁ జెప్పఁబడినవి.

పద్యప్రబంధములు.

సంచయమునందలి పద్యకావ్యముల కర్తలగు 47 గురుకవులలో 27గుర
రవదేశపువారుగా నున్నారు. వీరు 18 వ శతాబ్దియందుండినవారు. అచ్చటచ్చటఁ
జ్యోతసంస్కారంబును శృంగారాతిరేకంబును వీరి పద్యప్రబంధముల విశేషలక్షణ
ములుగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. పచ్చిశృంగారమును వర్ణించు తారాశశాంక విజయక
ర్తయగు శేషమువేంకటపతియు, రాధికాసాంత్వన కర్తయగు ముద్దుపళనియు
నరవదేశపువారే. కొంచెమెచ్చుతక్కువగ నీ తరగతిలోఁ జేరిన చేమకూర వేంక

టకవియు నరవదేశస్థుడే. ఈతరగతిలోని వాఁడేయగు సాంబశివకవి యను నతఁడు బిల్వణీయముకూడఁ దెనుఁగున రచించి దక్షిణదేశపు శృంగారమునకుఁ బ్రాంతవాపెను. బిల్వణీయమునకు బిల్వణీయములు, తారాశశాంక విజయమునకుఁ దారాశశాంకవిజయములు, రాధికా సాంత్వనమునకు, రాధికాసాంత్వనములు రచించిన యీదాక్షిణాత్యాంధ్రకవుల శృంగారాభిరతి యేమని వర్ణింతుము? సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడొక రాధికాసాంత్వనము నేకాశ్వాసముగ రచించెను. విజయరంగ చొక్కభూపాలునిచే సువర్ణదండాదులుగొన్న బద్ధపూడి యెట్టభూపాలుఁడు తారాశశాంకకథరచించి యువజన హృదయానందమని పేరి డెను. మఱియిద్దఱరవవారు తారాశశాంక కీర్తనలు, తారాశశాంకనాటకము (యక్షగానము) వ్రాసిరి. ఇవి గాక యరవలు రచించినవి మదనానందము, మీన కేతనాభ్యుదయము, శృంగార రసమంజరి యను పేరులుగల గ్రంథములుకూడ సంచయమున నున్నవి. వీని నన్నిటినిఁ జదివినచో నీతిపథ దూరుండైన భ్రష్టుండుం బోలె మద్యపానవ్యభిచారాదిదుష్కర్త దూషితంబులగు సందుగొందులయందుఁ గవిత పతిత కావలసివచ్చెఁగదాయని పరితాపము కలుగక మానదు. అనంగరంగ మను రతిశాస్త్రము సంస్కృతమునఁ గల్యాణమల్లవిరచిత మొక్కటి యున్నది గాని పూర్తిగలేదు. అతిశృంగారమును వర్ణించిన దాక్షిణాత్యాంధ్రగ్రంథములే వ్యాకరణోల్లంఘనమును బ్రారంభించినవి. ఒకదేశభాష యన్యదేశమునందును నన్యదేశ ప్రాంతములందును వికృతమగుచుండును. ఈయవస్థ మన తెలుఁగున కింతకుఁ బూర్వము పట్టినది. ఇప్పుడు పట్టుచున్నది. స్వచ్ఛమైన భాష కేనాటి కిని హాని వాటిల్లదు. కొందఱు హాని కలిగింపవలెననియత్నించినను గలుగనేరదు.

దాక్షిణాత్యాంధ్రగ్రంథకర్తలలో “అశుభురి, పెరియన్న” యని యిద్దఱు గేవల మరవపేరులు గలవారే యున్నారు. సముఖమువేంకటకృష్ణప్పనాయక విరచితమైన యహల్యాసంక్రందన ప్రతియొక్కటి యున్నది; కాని సంపూర్ణము గాలేదు.

శ త క ము లు.

ఇదివఱ కిచ్చటఁ బ్రచారములో నున్న దాశరథ్యాది శతకము లీసంచ యమునఁ గలవు. అరవదేశస్థులు రచించిన శతకములు కూడ నున్నవి.

గీ॥ తాళనిచ్చునె ప్రేమ కాంతాలలామ” యనియంత్యపాదము గల కాంతము శతకము పచ్చి శృంగారముతో నిండియున్నది. ఇదియు నరన ప్రేమకాంతి రచించినదియే. శృంగారపద్యము లని మఱియొక శతక మున్నది. రానుశతకము, ముక్తికాంత పద్యములు, సుబ్బరాయ శతకము, ప్రసన్నజన వింతామణి, సుబ్రహ్మణ్య శతకము, సిద్ధరామ శతకము, కాళహస్తి శృంగ శతకము, మీనాక్షీ శతకము ననునవియు నున్నవి.

దండకములు, చూర్ణికలు.

సంచయమునందలి దండకములలో భోగినీదండకము తప్పఁ దక్కినవన్ని దక్షిణదేశమునందు జనించినవే యైయున్నవి. ఈ దండకములందును శృంగారము పొంగి పొరలుచున్నది. చంద్రదాననా దండకము, లీలావతీదండకము, నామగిరి లక్ష్మీ దండకము, కామాక్షీ దండకము, [సూర్యదండకము], భోగినీదండకము, [శక్తిగణపతి దండకము], సుబ్రహ్మణ్య దండకము, వినాయక దండకము, ముద్దళ గిరి దండకము ననునవి ముఖ్యము లైనవి. రాజులుంచుకొన్న భోగమువారినిఁ గూర్చిన దండకములు వీనిలో నున్నవి; భోగపుఁబడంతుల వాదములును నిందుఁ గలవు. భద్రదాచలమువారి చూర్ణిక, గోపికాగీత చూర్ణిక, పాంచాలి రంగయ్యంగారి చూర్ణిక, రామస్వామి చూర్ణిక, యనునవి సంచయమునందున్న చూర్ణికలు.

యక్షగానములు.

సంచయమునందలి యక్షగానములలో నెకటి రెండు తప్పఁ దక్కిన వన్నియు దక్షిణదేశమునం దుద్భవిల్లినవే యైయున్నవి. వీనిలోను శృంగారము మిక్కిలి యెక్కువగా నున్నది. గోపాల విలాసము, రంగపురిపారిజాత నాటకము, తారాశశాంక నాటకము, ననుపేరులను బట్టియే చదువరులు వానిలోని శృంగార రసమును గ్రహింపఁగలరు. దక్షిణదేశంబున నుద్భవిల్లిన యతిశృంగారరస ప్రవాహంబు నాలుగు పాయలై పద్యప్రబంధశతకదండకయక్షగానముల యందుఁ బాటినదని చెప్పవచ్చును. సీతాకల్యాణము, ఎఱుకల కొఱవంజి

నాటకము, సార్వత్రికల్యాణము, (మహాద్దండవేంకన), సుందరకాండము, సుగ్రీవవిజయము నను యక్షగానములు కూడ సంచయమునం దున్నవి.

ద్విపద ప్రబంధములు.

నలచరిత్రము (రాఘవకవి), సారంగధరచరిత్ర (బాణిలశంభుదాసుడు); ధర్మాంగదచరిత్ర (బొమ్మకంటి నృసింహకవి), రామాయణము (రంగనాథుడు), మైరావణచరిత్రము, భారతోద్యోగపర్వము (తిమ్మయ), గీతరఘునందనము (తిరుమలకవి), అనునవి సంచయమునందలి ముఖ్యద్విపదకావ్యములు. ఇవియన్ని దక్షిణదేశములోఁ బుట్టినవని చదువరులు భ్రమింపకుండురుగాక! బొమ్మకంటి నృసింహకవి యెవ్వరోకాని ద్విపదకావ్యములు విరివిగా వ్రాసియున్నాఁడు. ఈతఁడు రచించిన నలచరిత్రముయొక్క ముద్రితప్రతి నాయొద్దనున్నది. తిమ్మయ యుద్యోగపర్వమును జదువ నితఁడు భారతమంతయు ద్విపదకావ్యముగా రచించినట్లు కన్నట్లు చున్నది. గీతరఘునందనము గొప్పగ్రంథము. రంగనాథుని తరువాతనే ద్విపదకావ్యరచన ప్రబలినట్లు చెప్పుటకనేకాధారములు గలవు. మనలో ననేకులిప్పుడు ద్విపదకావ్యములన్నఁ జుక్కనగాఁ జూచుచున్నారు. ద్విపదకావ్యముల రచించుట సులభమనియు నందువలన నవి పండితజనాదరణీయములు కావనియు వారి యభిప్రాయము. కవితకుఁ గష్టమేమి సుఖమేమి? ఎముకలు విఱుచుకొని చెప్పిన పద్యములలో నెక్కువరసముండునని కాఁబోలు వీరియభిప్రాయము. సాధారణ పద్యకావ్యములు రచించుటకంటె గణపవరపు వేంకటకవివలె బంధకవిత్వము చెప్పుట కష్టతరముగదా. అందువలనఁ బద్యకావ్యములకంటె బంధమయ కావ్యము లెక్కువగా నాదరింపఁదగినవని చెప్పవచ్చునా? గ్రంథము రచించుటకుఁగవి యెంతకష్టపడినాఁడని పరికించుట విమర్శకులపనిగాదు. “గ్రంథమున రసమెట్లుపోషించినాఁడు? ఎట్టిభావములున్నవి? భావానుకూలముగ శైలియున్నదా? భావముల నెట్లు వ్యక్తీకరించెను?” అని విచారింపవలసి యుండును. ఈ చర్చకిది స్థలముకాదు కావున నింతటితోఁ జాలింతును.

వచన ప్రబంధములు.

సంచయమునందలి వచనకావ్యములు దాదాపుగ నన్ని దక్షిణదేశము నందే యుద్భవిల్లినవి. చదువరులెఱుంగఁ గోరుదురని వానిపేరులుక్రింద నుదాహరించుచున్నాను.

1. పంచతంత్రము.
2. భగవద్గీత.
3. ఋహవాక్యము.
4. గురుశిష్యసంవాదము.
5. ఆత్మైక్యబోధ.
6. భాగవతము.
7. విక్రమార్కచరిత్రము.
8. శ్రీరంగమాహాత్మ్యము. (పాండ్యమండలాధీశ్వరుడైన విజయరంగ చొక్కనాథుడు.)
9. పాండవుల యశ్వమేధ వృత్తాంతము.
10. సాలభంజికల కథలు.
11. శ్రీరంగమాహాత్మ్యము.
12. జైమినిభారతము (సముఖవేంకటకృష్ణప్ప నాయకుడు.)
13. ద్వాత్రిం శతసాలభంజికల కథలు.
14. రాయ వాచకము (విశ్వనాథరాయనిస్థానాపతి.)
15. రామాయణము (తుపాకుల అనంతభూపాలుడు.)
16. రామాయణము (శ్యామరాయకవి.)
17. గజారణ్యమాహాత్మ్యము.
18. రామాయణము.
19. రామాయణ సంగ్రహము.
20. భేతాళపంచవింశతి.
21. వచననైషధము.
22. పంచపదమహావాక్యము.
23. వాసుదేవమననము.
24. మాఘమాహాత్మ్యము (విజయరంగ చొక్కనాథుడు.)
25. నైశాఢమాహాత్మ్యము.

వీనిలోఁ గొన్నిటికి రెండేసిమూఁడేసి నాల్గేసి ప్రతులున్నవి. ఈగ్రంథములలోఁ దుపాకుల అనంతభూపాల విరచితమైన విష్ణుపురాణము మాత్రము

ముద్రితమైయున్నది. ఆంధ్రభాషాజ్ఞానములేని యప్రౌఢులు గ్రామ్యముగా వ్రాసినగ్రంథములుకొన్ని వీనిలోనున్నవి. పైగ్రంథములన్నిటియందు దఱుచుగా వాక్యమధ్యవిసంధికానవచ్చుచునేయున్నది. తుపాకులయనంత పాలునిరచన మనోహరముగను విన సొంపుగను నున్నది. కొలది వ్యాకరణ దోషముల కేమిగాని తక్కినగ్రంథములలోని వచనముగూడ మిక్కిలి చక్కగ నున్నది. వీనియందలి వాక్యముల శయ్యయుఁ బదసంబంధమును సాంధ్రభాషా తత్త్వము ననుసరించి యున్నవి. ఇంగ్లీషుభాషాసంపర్కము లేని యాకాలమున నుదయించిన వచనకావ్యములు వాఙ్మయజ్ఞానువుల కమూల్యములుగదా. చిన్న యనూరికిఁ బూర్వము వచనవాఙ్మయము విరివిగాలేదనియే యనేకులు భ్రమపడియుండిరి. గ్రంథములుదొరకనియప్పుడు భ్రమపడక యేమిచేయుదురు? ఇట్టి గ్రంథములను సంపాదించి వాఙ్మయవిమర్శకులకు వెలుంగునెసంగిన సాహిత్య పరిషత్తు ముందుముం దీదృశోపకారములు భాషకుసల్పవలయునని యాంధ్రుల సపడుట యుచితంబయగును. పూర్వోదాహృత గ్రంథపట్టికలోని రాయవాచకమును విశ్వనాథరాయలవారి “స్థానాపతి” రచించెను. ఈస్థానాపతి కృష్ణదేవరాయల సమీపముననుండి యాయనవృత్తాంతమును జూచినది చూచినట్లు వ్రాసెను. ఈగ్రంథము చరిత్రగా మిక్కిలియుపకరించును. ఇట్లువ్రాయఁబడిన చరిత్రములు తెలుఁగునఁబెక్కులులేవు. ప్రత్యక్షముగాఁ జూచి వ్రాసిన చరిత్రాంశములయొక్క ప్రామాణ్యమునుగూర్చి నేనుజెప్పవలసినపనిలేదు. దీనిలో శూద్ర గ్రామ్యము తఱుచుగాఁ బొడకట్టుచుండుటచే నీ “స్థానాపతి” శూద్రుడని తోచుచున్నది. ఆకాలపువచనశైలి తెలియుటకై సముఖమువేంకటకృష్ణప్ప నాయకుని జైమినిభారతమునుండి కొన్నిపజ్తులుదాహరించుచున్నాను:—

“అచ్చట మత్పుత్తుండైన మదనుని విషంబు పెట్టించి చంప్పించెదనని యూహించి తన తనయునిపేర స్వహస్తలిఖితంబుగా నెక్కపత్రికవ్రాసి ముద్ర వైచి చంద్రహాసునిచేతికిచ్చి వినయంబును నెనరుదోంచునట్లుగా చేరంబ్బిలిచి యీపత్రికంగ్గాని నీవైకండ్లును కుంతలపురంబునకుంజని నాపుత్తునికీ కంమ్మ యిమ్ము యచ్చటనీకు సకలశోభనంబులు గలుగుననిన చంద్రహాసుండ్లుపోయి ఆకంమ్మ గైకొని మనోమారుతవేగంబైన తురంగంబునెక్కి నిమిషమాత్రంబున కుంతలపురంబునకుంజని తత్పురప్రాంతంబునందు చచ్చు చ్చుంచ్చరీక ఝంక్కార

సంకల్పించిన యొక్కయుద్ధానవన మధ్యంబున హృద్యంబైన పద్మాకరంబు
 డొడగని రామంచుజక్కవ పెంగ్గురుల గరుల గరువలిచే నెగయు పుష్పాడులనప్ప
 లించినవిష్ణుగునల్లకలువలు నుల్లసిల్లు తేనెసోనల నానిన చలిగాలిము(మొ?)లకల
 వలన శ్రమంబుదీర తురంగంబు సాబానీవశంబుచేసి పల్లవ పుష్పఫలభరితం
 బైన సహకారవృక్షంబునీడ బడలికెదీర పవ్వళించి సిదురింపూచునుండ ఆకుంతల
 మహిళాంతని కూతురు చంప్పకమాలిని దుష్టబుద్ధితనయ విషయము మన్తఘ
 నారాధింపుంగ్గోరి సఖిజనులతోడంగుడా నవ్వనంబునకువచ్చి పల్లవితంబులుకు
 సుమితంబులు ఫలితంబులునగు పొన్నలు పొగడలు గోరంట్టలు శామిం తైలుచూ
 తంబులు పారిజాతంబులు జాజులు విరిజాజులు మల్లెలు మొల్లలు పోకమాకులు
 మొదలగు తరులతానికరంబుల కుసుమంబులు గోయుచువిరిగొత్తుల నెండొరుల
 మ్రోదుచు నొయ్యారంపునడలచే వనమయూరంబుల గర్వంబులుదింపుచు
 పూలరెమ్మలు గూడివంపుచు పువ్వలకై మదిదింపుచు సఖులచేరంబ్బిలుచుచు
 సరసంపుటెలుంగులచే మత్తకోకిలంబుల మదంబులడంపుచు పువ్వతీవియలు
 వంపుచు మేనిమెఱుంగుల వనంబైల్లనింపుచు నిటలంబులనటించు కుటిలాల
 కంబులచే తుమ్మెదలంగదుముచు పల్లవంబులంచిదుముచు కోసినవిరులు పైయెద
 లోనం దురుముచు తళుకువాలారుజాపుశూపులు బాలకురంగ హృదయాంగ్దంబు
 లునాడుచు తేనియవాకలంద్రాటుచు తమసౌరభంబులచే కుసుమసౌరభంబులు
 మాటుచు రాజనందనయగు చంప్పకమాలియు మంత్రితనయయగు విషయయు
 పువ్వలుగోసి యలసి కమలాకరంబుడాసి వేడుకమీర జలక్రీడలాడి విగళితహార
 మణి గణంబులచే కమలాకరంబు రత్నాకరంబు సేయుచు తత్తటంబుల దువ్వ
 టందంబులగట్టి సొమ్ములుబెట్టి కుంక్కుమకస్తూరికలలంద్ది యవ్వెలంద్దులు మన్తఘ
 పూజసేయుచుండ నయ్యవసరంబున సంప్రతికొమారికె యక్కొలనిగెట్టిన
 తీయమామిడిచెట్ల నీడలోనిదురింపూచునున్న చంద్రహాసునింగాంచి అంద్దియలు
 మొలనూలు మువ్వలు రవలమెట్టెలు మ్రోయకుండ మెల్లమెల్లనంజని యక్కు
 మారవరుని రూపరేఖాసౌందర్యకళావిలాసంబునకుంజొక్కి చక్కెరవిలుతుని
 బారికింజిక్కిచేరంజని అడపసంచి తాటకట్టియున్న కంమ్మవిడిచిచూచి చెయివ్రాలు
 దెలిసి యవ్వక్కణలాద్యంతమున్ను చదువుకొని నిజజనకునివిషమబుద్ధికి పరితా
 పంబు నొంద్దుచు రూపరేఖావిజిత రమాకుమారుండైన యీరాచకుమారునకు
 విష మొసంద్రుమని | వాసిననింతనిర్దయుండు జగంబునంగలండై యనివగచి విష

మొసంగుమని వ్రాసినయక్షరంబుల నడుమయకారంబువ్రాసి తా సొంపుక నావచ్చునంతలో విషయ యొసంగుమనివ్రాసి యప్పటిముద్రవైచి అడపసంచ్చి తాటంగట్టి పెన్ని ధింజూచి విడువంజాలని పేదవడువున నవలనడుగిడంజాలక కొంత దడవుచూచుచుండి పరాధీనగావున దీనమానసయై యెఱుంగనియట్ల రాజపుత్రీక డకుంజని తదనుమతిబడసి నిజగృహంబునకుంజనియె. అంత చంద్రహాసమును నిదు రమేల్కొని సరసీజలంబుల ప్రక్షాళితపాణిపాదవదనుండై తేజినె.....నస్వరంబు నకుంవచ్చి యడ నెడ శుభశకునంబులు పొడగనుచు ప్రధానివాకిటికింజని ఫణి హారిచేతనరాక మంత్రికుమారున (కెటిం) గ్గించుటయు నతండ్డు పుళింద్దకుని సు తుండ్డు వచ్చినాండనివిని సంభ్రమంబుగా నెదుర్కొని గాఢాలింగనంబుగావించి సంతతసంబ్బున యేకాంతప్రదేశంబునకుంజని పుళింద్దనిసేమంబుడుగుచు తండ్రి ముద్రవైచిన పత్రిక నెసంగిన కేలంగైకొని శ్రీమతుసకలగుణ సమృద్ధుండైన దుష్ట బుద్ధియగు కుమారుండగు మదనునిదీవించి పుత్రైచ్చిన శుభప్రయోజనంబు. పుళింద్దనిముద్దుపట్టి కులస...నపౌరుషంబుగల మేటి. యెల్లప్పుడు మనకు మహా హితుండ్డు. వీనింగనుంగొనిన యాక్షణంబున సందేహంబుమాని విషయ నొసంగి నావచ్చునంతలో యల్లకార్యంబులు చక్కబెట్టునది యను వక్కణచదువుకొని సంతసించి నాసహూదరికి తగినవరుండ్లు దొరికె మేలుమేలనుచు ము(హా)హూ ర్తిక(కు)లు(ల)రావించి యారాత్రి శుభలగ్నంబు గలుగుటవలన వివాహంబు గావించి మహేంద్రవైభవంబున సముచితవిధానంబు లాచరింపుచునుండె.

దక్షిణదేశగ్రంథముల యందర్థానుస్వార ముండవలసిన చోట శ్రద్ధతోనుం పఁబడియున్నది. ఆకారమున మాత్ర మీయరసున్న పూర్ణానుస్వారమును బోలి యున్నది. అంతటఁ బూర్ణానుస్వారమే పూర్వ ముపయోగించిరి కాని యర్థాను స్వారము లేదనుకొందమా పద్యపాదములందు గణభంగము సంభవించును. మన దేశపుఁ దాళపత్రగ్రంథములలో నర్థానుస్వారము కానరాదు. మనవారికంటె దాక్షిణాత్యు లర్థానుస్వారమును మిక్కిలి జాగరూకతతోఁ బాటించిరి. ద్రు తమున కాదేశముగా వచ్చిన యరసున్నను వీరంత పాటించినవారు కారు. సిద్ధానుస్వారములను (పదమధ్యమందలివి—అతఁడు, అరఁటి, నెలఁత, చెలఁగు) విడిచిపెట్టక యుంచిరి. దీనికిఁ గారణ మారయఁగా దక్షిణదేశస్థులు “వాఁడు” మొదలైన యరసున్నగల పదముల నుచ్చరించునప్పుడు సానునాసికోచ్ఛారణము చేయుదురని తెలియవచ్చుచున్నది. దక్షిణ మండలములందున్న తెలుఁగు

వారిస్థానము వచ్చినాండు, పోయినాండు, పేండ్ (పేడ) చీంపురుకట్ట యని యను స్వారము నా త్యస్థుటముగ వినబడునట్లు మాటలాడుచుందురట. ఇందువలననే దాక్షిణాత్యగ్రంథములం దీయనుస్వార మెక్కువగాఁ బాటింపబడి యుండును. అరవన్నడ మళయాళభాషలందు ముక్కుసహాయముతోఁ బలుకవలసిన పదములు ముక్కులుకలవు. మనదేశమునందుఁ గూడనీ యనుస్వారముచ్చారణములో నుండి క్రమమున జాతీపోయియుండును. నే నుదాహరించిన జైమినీభారత పజ్జులలోఁ జదువరులుకొన్ని విశేషములు కనిపెట్టవచ్చును. అనుస్వారము తరువాత వచ్చిన యక్షరము ద్విత్వమునుబొంది యున్నది. ఐకారము పరమైనప్పుడు ద్విత్వముకానరాదు. కొన్నిచోట్ల ద్రుతమునకు బదులుగావచ్చిన యనుస్వారమునకుఁబరముగానున్న యక్షరము ద్విత్వముం బొరసియుండలేదు; కొన్ని స్థలంబులం బొరసియున్నది. గట్టు, బడలిక వీనిలోని “అ” కారము “ఎ” కారమైనది. యడనెడ, యల్ల, యెల్ల అనుచోటుల యకారముమీది “అ, ఎ” అను నచ్చులొకటికొకటి మాఱినవి. “గుత్తి” “గొత్తి” గా మాఱినది. సముచ్చయమైన “ను” “న్ను” అని యొకచోనున్నది. ఇంకఁగొన్ని మార్పులునుగలవు. అను స్వారము, అచ్చుల మాఱులు, ద్విత్వము, మొదలగునవి స్వరశాస్త్ర (Phonetics) ప్రవిష్టులు గమనింపవలసిన విషయంబులుగదా.

అక్కిరాజు ఉమాకాంతం.

